

Ryt rzymski - stary i nowy

2. Katolicyzm, protestantyzm i teologia nowego rytu rzymskiego

ks. Pietro Leone Monselice

31 marca 2012

W tym punkcie przechodzimy do przedstawienia i porównania teologii Mszy w starym i nowym rycie rzymskim, najpierw na poziomie sformułowań w dokumentach kościelnych, a następnie tak jak rytę te są wykonywane.

A. W oficjalnych dokumentach Kościoła

1. Stary ryt

Katolicki dogmat o Świętej Eucharystii zostaje przedstawiony w sposób definitywny na Soborze Trydenckim: „**...uznał za wskazane wyłożyć na tym miejscu to, co dotyczy Komunii... Dlatego zakazuje wszystkim chrześcijanom, aby w przyszłości nie wazyli się o tych sprawach inaczej wierzyć, nauczać lub przepowiadać niż wyjaśniono to i zdefiniowano w tych dekretach.**” (Sesja XXI - Wstęp)

Jeśli zadamy sobie pytanie jak ta teologia ma się do teologii starego rytu, musimy odpowiedzieć iż jest ona identyczna, gdyż głównym powodem podania definicji dogmatu Eucharystycznego z punktu widzenia reformy rytu rzymskiego była chęć stworzenia „bastionu prawdziwej Wiary przeciwko herezjom protestanckim”: bastionu tak dogmatycznego jak i liturgicznego (MD str. 8). W tym samym duchu krytyczne studium kardynałów Ottaviano i Bacciego (wrzesień 1969) mówi o „katolickiej teologii Mszy św. tak, jak została ona sformułowana podczas sesji XXII Soboru Trydenckiego, który poprzez definitywne ustalenie „Kanonów” tegoż rytu wzniosł przeszkodę nie do pokonania dla wszelkich herezji mogących zagrażać integralności misterium.” Identyczność teologii starego rytu z dogmatami Soboru Trydenckiego jest w istocie dobrym przykładem zasady „*Lex orandi, lex credendi*”. [1]

W celu krótkiego przedstawienia teologii Mszy tak, jak jest ona wyrażana w starym rycie, przejdziemy teraz do zacytowania trzech głównych deklaracji eucharystycznych Soboru Trydenckiego: „**Gdyby ktoś mówił, że we Mszy nie składa się Bogu prawdziwej i właściwej ofiary; albo że składanie ofiary nie jest niczym innym niż daniem nam Chrystusa do spożycia - niech będzie wyklęty.**” (Sesja XXII, Kan. 1) [2] „**Jedną jest bowiem i ta sama żertwa ofiarna, ten sam teraz składający przez posługę kapłanów ofiarę, który wtedy złożył samego siebie w ofierze na krzyżu, tylko sposób ofiarowania różny.**” (Sesja XXII, rozdz. 2) [3] „**...ofiara, widzialna (jak domaga się ludzka natura), która by przedstawiała raz dokonaną na krzyżu ofiarę krwawą i utrwałała jej pamiątkę po wszystkie wieki oraz udzielała jej zbawczej mocy odpuszczania grzechów, które codziennie popełniamy...**” (Sesja XXII, rozdz. 1) [4]

Podsumowując, Msza jest Ofiarą - Ofiarą Chrystusową, ponieważ Chrystus jest ofiarą i kapłanem Mszy tak jak jest nimi na Kalwarii. Związek pomiędzy Ofiarą na Kalwarii i Ofiarą Mszy jest taki, że Ofiara Kalwaryjska staje się obecna i jest przypominana, a jej owoce znajdują się w Ofierze Mszy. W kolejnej części opiszemy dokładnie ofiarny charakter starego rytu, zwracając się teraz do nowego rytu tak, jak jest on opisany w dokumentach Kościoła.

2. Nowy ryt

W tym punkcie krótko rozważymy dwa takie dokumenty: *Sacrosanctum Concilium* (1963) oraz *Missale Romanum* (1969), pierwszy i ostatni z serii dokumentów rządzących nowym rytym. Posługując się słowami Michaela Daviesa (MD str. 22): „Najważniejszymi fragmentami w *Sacrosanctum Concilium* były tzw. bomby zegarowe. Były to pozornie nieszkodliwe sformułowania mogące zostać użyte jako upoważnienie do rewolucji po Soborze.” Wśród tych sformułowań [5] są te odnoszące się do promowania jedności wszystkich chrześcijan (Art. 1); Chrystusa będącego obecnym pod różnymi postaciami w trakcie Mszy (Art. 7); kapłaństwa wiernych (Art. 14); przewodnictwa kapłana w zgromadzeniu - *coetui praeest* - (Art. 33); użycia Pisma Św. w większym stopniu - *abundantior, varior, et aptior lectio sacrae Scripturae* - (Art. 35); szerszego użycia języków narodowych (Art. 36) oraz inkulturacji (Art. 37, Art. 40-41).

Tyle na temat intencji przynajmniej części z Ojców Soborowych. Co się tyczy intencji Ojców w ogóle, należy powiedzieć że reforma liturgiczna znacznie je przekroczyła („elle va bien au delà” w słowach o. Gelineau, cyt. wyż. MD str. 82). Teraz dokumentem, który wyraża najbardziej jasno teologię *Novus Ordo*, jest *Instructio Generalis* do *Missale Romanum*. Była to generalna instrukcja towarzysząca nowemu Mszałowi rzymskiemu i prezentująca doktrynę eucharystyczną, którą on wyraża. [6] „Można ją opisać jako upoważnienie do podważania nauczania katolickiego, z ortodoksyjnymi stwierdzeniami umieszczonymi tu i ówdzie” (MD str. 282). Ograniczymy się do zacytowania jedynie jednego z jej artykułów, kontrowersyjnego Artykułu 7. „Wieczerza Pańska, lub Msza, jest uświęconym zgromadzeniem lub spotkaniem Ludu Bożego, wraz z przewodniczącym mu kapłanem, w celu celebracji wspomnienia Pana. Z tego powodu obietnica Chrystusowa jest prawdziwa w szczególności w odniesieniu do lokalnego zgromadzenia Kościoła: gdzie dwóch lub trzech gromadzi się w imię Moje, tam jestem pośród nich.” Artykuł 7 można skrytykować tak z powodu tego, co wyraża, jak i tego co pomija. Co do tego co wyraża, jego teologii, oczekiwanej niewyraźnie w SC, jest całkowicie kompatybilny z protestanckimi teoriami Mszy: Cranmer opisał swój ryt z 1549 jako „Wieczerzę Pana i Świętą Komunię, powszechnie zwaną Mszą” (MD str. 285), gdzie za istotę Wieczerzy Pańskiej uważa się zgromadzenie ludu; „kapłan” jest postrzegany wyłącznie jako przewodniczący pozbawiony sakramentalnej lub ofiarnej władzy; gdzie Chrystus obecny jest jedynie duchowo w zgromadzeniu a nie poprzez swą Rzeczywistą Obecność. [7] Co do tego natomiast, co Art. 7 pomija, zauważamy że ani w nim ani nigdzie indziej w Instrukcji nie potwierdza się, iż Msza jest Ofiarą Kalwarii, ofiarą błagalną, składaną przez uświęconego kapłana w Osobie Chrystusa niezależnie od obecności zgromadzenia. Krytyczne Studium stwierdza co do Artykułu 7, że celowe pominięcie wszystkich wartości dogmatycznych kluczowych dla Mszy „przyczynia się, przynajmniej w praktyce, do ich zanegowania.” Protestancki charakter Instrukcji w wersji z 1969 spowodował szerokie poruszenie w Kościele Katolickim, prowadzące do poprawki opublikowanej w następnym roku. W tej poprawce, niektóre z protestanckich stwierdzeń zostały usunięte tak jak nauczanie, iż to Ostatnia Wieczerza (a nie Ofiara Krzyża) zostaje odtworzona w Mszy

(Art. 48); podczas gdy inne nauczania protestanckie zostały zakwalifikowane poprzez ich zestawienie z nauczaniem katolickim. W zrewidowanym Artykule 7, na przykład, [8] czytamy w pierwszym zdaniu *Missa seu Cena dominica*: Msza lub Wieczerza Pańska; w drugim zdaniu *Memoriale Domini seu sacrificium eucharisticum*: Wspomnienie Pana, lub ofiara Eucharystii. W tych miejscach stwierdzenia katolickie zostają przyrównane bezprawnie do innych pojęć, „które zostały ułożone z protestanckim i antykatolickim wydźwiękiem” (MD str. 290). Kolejnym przykładem jest zapewnienie, że kapłan przewodniczy ludowi i „działa w imieniu Chrystusa”. Podczas gdy pierwsza wersja jest jawnie protestancka w swym charakterze, druga jest arcydziełem dwuznaczności. Nie ma w niej precyzyjnej i jednoznacznej terminologii teologicznej (jak wymagało Mysterium Fidei Papieża Pawła VI), takiej jak użycie słowa „Transubstancjacja”, [9] tak że wszystko może być zrozumiane w zgodzie z protestancką herezją. Lecz cokolwiek można by powiedzieć o cechach rewizji z 1970 roku, jej znaczenie może być co najwyżej minimalne, gdyż jawnie protestancka wersja z 1969 jest, jak mówiliśmy, tym co wyraża teologię *Novus Ordo Missae*, która nigdy nie została zrewidowana. W klasycznej francuskiej krytyce nowego rytu „La Nouvelle Messe” Prof. Salleron pisze (str. 191): „Il ne faut pas oublier que c’est la redaction primitive qui servait d’introduction au nouvel ordo missae, lequel n’a pas été modifié: Nie powinniśmy zapominać że to oryginalne wydanie służyło wprowadzeniu *Novus Ordo Missae*, które samo w sobie nie zostało zmodyfikowane.”

Przypisy

- [1] prawo modlitwy prawem wiary
- [2] „*Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam nobis Christum ad manducandum, A.S.*”
- [3] „*Una eademque hostia, idem nunc offerens sacerdotium ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.*”
- [4] „... sacrificium quo cruentum illud semel in cruce peragendum repraesentaretur eiusque memoria in finem usque saecula permaneret atque illius salutaris virtus in remissionem eorum quae a nobis quotidie committuntur peccatorum applicaretur”.
- [5] patrz: „In the Murky Waters of Vatican II” TAN 1999, Autor: Atila Sinke Guimaraes.
- [6] Zwracamy uwagę na komentarz o. Bugniniego „liturgia del popolo di Dio,...sempre piu delle „celebrazioni”,... una assemblea riunita per ascoltare e rispondere alla parola di Dio, partecipare al sacramento, fare memoria del Signore Gesu, rendere grazie a Dio Padre : liturgia ludu Bożego, mająca coraz bardziej charakter celebracji, zgromadzenia słuchającego i odpowiadającego na słowo Boże , participate in the Sacrament, upamiętniającego Pana Jezusa, i składającego dzięki Ojcu.” (La Riforma Liturgica I.4. p.53-4). Zwracamy również uwagę na to, że papież Paweł VI nakazał mu zgłoszenie Instrukcji do zaakceptowania przez Kongregację Doktryny Wiary, czego ku wielkiemu rozgoryczeniu papieża nie uczynił.
- [7] Ponieważ wielu wiernych w dzisiejszych czasach wydaje się postrzegać Msze jako „posiłek upamiętniający” lub „ucztę” w zgodzie z teorią protestancką, uważamy za stosowne krótko omówić ten pogląd, najpierw w stosunku do charakteru uczty a następnie w stosunku do aspektu pamiątki. Jedną z nazw, jakich Kościół Katolicki używa dla Mszy

jest „Wieczerza”, gdyż została ona „ustanowiona podczas zbawczego misterium Ostatniej Wieczerzy, jak wyjaśnia Katechizm Trydencki (w rozdziale na temat nazw Mszy na początku działu poświęconego Eucharystii), lecz nie jest ona w istocie wieczerzą, lecz ofiarą, jak pokazaliśmy to powyżej. W konsekwencji definicji z Trydentu, Msza może być opisywana jako Wieczerza tylko wówczas, gdy ofiara jest tożsama z wieczerzą. To z kolei mogłoby zgadzać się z problematyczną opinią teologiczną wyrażaną np. przez św. Roberta Bellarmina, który wyraża opinię iż Święta Komunia celebransa ustanawia rozpad Boskiej Żertwy. Lecz nie możemy przedstawiać niszowego poglądu jako katolickiej doktryny, i to w dodatku niszowego poglądu, który wydaje się być problematycznym w tym zakresie; tym mniej mamy też podstaw do definiowania jej z użyciem tych samych pojęć, którymi posługują się heretycy protestanccy. Powszechny pogląd teologów, w tym św. Tomasza z Akwinu stanowi raczej że Ofiara składa się z samej Konsekracji (Summa III 82.10). Co do Komunii św., św. Tomasz stwierdza że jest to uczestnictwo w skutkach Ofiary (Summa III 83.1). Możemy zatem podsumować że Komunia Św. jest integralną, a nie esencjalną częścią Mszy. To korespondowałoby ze stwierdzeniem w *Mediator Dei* (562) że „ad...sacrificii integritatem habendam requiritur solummodo, ut sacerdos caelesti pabulo reficiatur: dla spójności ofiary wystarczającym jest, żeby kapłan odnowił się poprzez boski pokarm”. W takim razie nie możemy zdefiniować Mszy jako „wieczerzy” lub „posiłku”; tym bardziej nie możemy jej określić jako „uczty”, gdyż uczta wymaga uczestnictwa większej liczby ludzi, podczas gdy Msza może zostać sprawowana ważnie bez Komunii, a nawet bez obecności zgromadzenia lub służby liturgicznej. Zwracamy uwagę na fakt, że protestanckie teorie uczty mają ścisły związek z ich heretyckim odrzuceniem Mszy prywatnej (patrz: Sobór Trydencki S.22 Rozdz.6, Kan. 8). Co się tyczy upamiętniającego aspektu Mszy, to fakt upamiętniania przez nią Ostatniej Wieczerzy nie ma żadnego wpływu na jej istotę; Sobór Trydencki stwierdza że Msza tak upamiętnia jak i czyni obecną Ofiarę Kalwarii (S. 22, Ust. 1): „...Sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repraesentaretur, eiusque memoria in finem usque saeculi permaneret...”, lecz wyklina każdego kto twierdziłby że jest to zwyczajna pamiątka Ofiary Krzyża (S. 22, Kan. 3): „... Si quis dixerit Missae Sacrificium... nudam commemorationem sacrifici in cruce peracti... Anathema sit”.

[8] gdzie przypadkowo wciąż nie ma żadnej wzmianki o transubstancjacji (patrz: Iota Unum s. 272, str. 602)

[9] patrz: Iota Unum, s.272, p.602